

การสอนศิลปศึกษาเพื่อส่งเสริมทักษะการเรียนรู้และทักษะชีวิตในโรงเรียนประเทศไทย

Teaching in Art Education for Promoting Learning and Life Skills in School of Thailand

สุภิญญา สมทา* พรเทพ เลิศเทวศิริ** และอินทิรา พรหมพันธุ์**

* นิสิตปริญญาโทบัณฑิต สาขาวิชาศิลปศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

** คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

Supinya Somtha*, Pornthep Lerttevasiri** and Intira Phrompan**

* Master's degree student of Art Education, Chulalongkorn University

** Faculty of Education, Chulalongkorn University

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่ออภิปรายความสำคัญของวิชาศิลปะที่ส่งผลต่อการสร้างทักษะศตวรรษที่ 21 โดยผู้เขียนได้สืบค้นข้อมูล สัมภาษณ์ครูผู้สอน และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการสอนศิลปะในโรงเรียนประเทศไทย เพื่อวิเคราะห์ถึงความแตกต่างของรูปแบบในการจัดการเรียนรู้ควบคู่กับแนวคิดการสอนศิลปศึกษาเพื่อทักษะศตวรรษที่ 21 ในประเด็นด้านปรัชญาหลักสูตร การจัดการเรียนรู้ วิธีการเรียนการสอน สื่อ ปัญหา ลักษณะเด่นและสิ่งที่คาดหวัง เพื่อสืบทราบถึงปัจจัยที่ควรสนับสนุนให้เกิดการเรียนรู้ที่เอื้อต่อประโยชน์ของผู้เรียนมากขึ้น อภิปรายถึงโครงสร้างวิชาศิลปะในบริบทของโรงเรียนที่ยึดหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 โรงเรียนนานาชาติ และโรงเรียนหลักสูตรทางเลือก รวมทั้งแสดงข้อเสนอแนะในการสร้างแนวทางการเรียนรู้วิชาศิลปะในโรงเรียนเพื่อส่งเสริมทั้งทักษะการเรียนรู้ (Art Learning Skills) และทักษะชีวิต (Life Skills)

คำสำคัญ: การสอนศิลปศึกษา ทักษะการเรียนรู้ ทักษะชีวิต

Abstract

This academic article aimed to discuss the importance of Art subject effect to 21st Century skill. This study investigates the answer by interviews teachers and stakeholders who work in the art education field of school in Thailand. Analyze to different of learning managements concurrently with teaching art education for 21st Century skills. As following, the issues of curriculum philosophy, teaching management, teaching design, Instructional media, problem, good point and expectation. For knowing the factors that should support learning for learner's benefits, this article explain learning model of art subject in school for 3 school categories. Including the basic education core curriculum B.E. 2551's schools, International schools and Alternative schools. Including, suggestions to design teaching art subject in school to support both Art for learning skills and art for life skills.

Keyword: Teaching Design, Art Education, Learning Skills, Life Skills

บทนำ

การจัดการเรียนรู้วิชาศิลปะในโรงเรียนไทย ถูกกำหนดให้เป็น 1 ใน 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ (Ministry of Education, 2010) เพื่อฝึกความคิดสร้างสรรค์และจินตนาการ การชื่นชมความงามและเกิดสุนทรียภาพ ซึ่งส่งผลให้พัฒนาผู้เรียนทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา อารมณ์ สังคม เป็นพื้นฐานในการใช้ชีวิต แต่เนื่องจากวิชาศิลปะเป็นวิชาที่มีความเป็นอิสระในการกำหนดขอบเขต ดังนั้นการสร้างแนวทางการเรียนรู้ให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ ย่อมมีรูปแบบที่แตกต่างกันไปตามแนวคิดของผู้ออกแบบการเรียนรู้ กล่าวคือผู้สอนค่อนข้างมีอิสระในการเลือกกำหนดวิธีการเรียน หัวข้อเรื่องที่เรียนได้อย่างอิสระมากกว่าวิชาอื่น รวมทั้งความคาดหวังจากการเรียนรู้ศิลปะในโรงเรียนเป็นการประยุกต์ใช้ทักษะที่เกิดขึ้นระหว่างที่ได้ฝึกฝน อันจะเป็นประโยชน์ในการใช้ชีวิตต่อไป

แนวโน้มการจัดการศึกษาในอนาคตเกิดการเปลี่ยนแปลงตามเป้าหมายโครงสร้างในการพัฒนาให้บุคคลเกิดทักษะที่มากกว่าความรู้ และลดบทบาทของครูผู้สอนมาเน้นที่ผู้เรียนเป็นสำคัญ ด้วยปัจจัยวิวัฒนาการของสังคม เศรษฐกิจ วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมล้วนทำให้แวดวงการศึกษาต้องปรับตัวเพื่อสร้างแนวทางการเรียนรู้ที่ตอบโจทย์กับผู้เรียนในยุคนี้มากขึ้น ส่งผลให้บทบาทของครูผู้สอนถูกปฏิบัติให้เปลี่ยนจากครูผู้คุมชั้นเรียน เป็นเพียงผู้อำนวยความสะดวกในการเรียน (Coaching) และเน้นความสำคัญให้ผู้เรียน (สำนักบริหารงานการมัธยมศึกษาตอนปลาย สพฐ., ออนไลน์) เป็นผู้ที่มีทักษะในการเรียนรู้ ค้นคว้าแนวทางที่ตนเองสนใจ รวมทั้งมีทักษะในการเรียนรู้ที่เรียกว่า Learning Skills และทักษะในการใช้ชีวิตที่เรียกว่า Life Skills และในขณะเดียวกันแนวทางในการศึกษาศตวรรษใหม่ ศ.นพ.วิจารณ์ พานิช กล่าวว่า การศึกษาที่ถูกต้องสำหรับศตวรรษใหม่ ต้องเรียนให้บรรลุทักษะ คือทำได้ ต้องเรียนเลย จากวิธีเข้าไปสู่ทักษะในการใช้วิชาเพื่อการดำรงชีวิตในโลกแห่งความเป็นจริง การเรียนจึงต้องเน้นเรียนโดยการลงมือทำ และคนเราต้องฝึกฝนทักษะต่าง ๆ ที่จำเป็นตลอดชีวิต (Vicharn Panich, 2013)

หนทางไปสู่การจัดการศึกษาศิลปะเพื่อตอบสนองต่อการเรียนรู้ในอนาคตมีแนวโน้มจะเป็นไปได้ ด้วยวิชาศิลปะ เป็นหนึ่งในกลุ่มสาระวิชาหลักที่ก่อให้เกิดเรียนรู้ สร้างทักษะ เพื่อดำรงชีพในศตวรรษที่ 21 บทบาทของการจัดการเรียนรู้ในเนื้อหาเชิงสหวิทยาการ (Interdisciplinary) หรือการบูรณาการการเรียนการสอนวิชาศิลปะในโรงเรียนจึงมีความสำคัญมากขึ้น ย้อนกลับมาพิจารณาการเรียนศิลปะของโรงเรียนในประเทศไทยในปัจจุบัน ได้มีการตอบสนองต่อการเรียนรู้ในอนาคตหรือไม่ บทความนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อนำเสนอวิธีการจัดการเรียนรู้ในโรงเรียนตามบริบทของหลักสูตร และปรัชญาการเรียนรู้ที่แตกต่างกัน ได้แก่ โรงเรียนที่ใช้หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551 ทั้งรัฐบาลและเอกชน โรงเรียนหลักสูตรทางเลือก และโรงเรียนนานาชาติ

ศิลปะสำคัญอย่างไรในศตวรรษที่ 21

ศิลปะ เป็นกลุ่มสาระวิชาหลักที่มีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมการศึกษาในอนาคต โดยวิชาแกนหลักนี้จะนำมาสู่การกำหนดเป็นกรอบแนวคิดและยุทธศาสตร์สำคัญต่อการจัดการเรียนรู้ในเนื้อหาเชิงสหวิทยาการ (Interdisciplinary) นักวิชาการผู้ร่วมก่อตั้งแนวคิดการเรียนการสอนในศตวรรษที่ 21 กล่าวถึงว่าศิลปะจะยังมีบทบาทสำคัญและเป็นวิชาหลัก (Core Subjects) นั่นก็ด้วยเหตุผลที่ว่า ศิลปะ ส่งผลต่อการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์เป็นหลัก อีกทั้งเป็นวิชาปฏิบัติที่ค่อนข้างมีความเป็นสากล สามารถจัดการเรียนรู้ได้อย่างยืดหยุ่น ผู้เรียนจะได้ฝึกทักษะต่าง ๆ นอกเหนือจากองค์ความรู้ศิลปะที่ได้รับ ทักษะศตวรรษที่ 21 ประกอบไปด้วยทักษะ 3 กลุ่ม เป็นสิ่งที่ผู้สอนไม่สามารถจัดการเรียนรู้เฉพาะได้ แต่ต้องอาศัยแนวคิดในการออกแบบการสอน ประสบการณ์ และสังคมในการเรียนรู้เพื่อหล่อหลอมให้ผู้เรียนเกิดทักษะดังกล่าว ทั้งนี้ได้แบ่งทักษะศตวรรษที่ 21 ออกเป็น 3 กลุ่ม (Partnership for 21st Century Learning (P21), 2009) ได้แก่

1) ทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรม (4Cs) เป็นทักษะที่เกิดจากการคิดในรูปแบบของผู้เรียนยุคใหม่

ประกอบไปด้วยความสามารถในการคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรม(Creativity & Innovation) ความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณและแก้ปัญหา (Critical Thinking & Problem Solving) ความสามารถในการร่วมมือ และการสื่อสาร (Collaboration & Communication)

2) ทักษะสารสนเทศและเทคโนโลยี หมายถึงความสามารถในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร รู้จักเลือกใช้สื่อ มีความสามารถในการสื่อสาร ในปัจจุบันข้อมูลถูกบรรจุอยู่ในโลกออนไลน์มากขึ้น แม้กระทั่งในทางศิลปะ ผู้เรียนสามารถเข้าถึงพิพิธภัณฑ์ในรูปแบบออนไลน์ การสร้างแฟ้มสะสมงาน รวมทั้งผู้เรียนสามารถสร้างสรรค์ผลงานจากอุปกรณ์เทคโนโลยีได้ วาดภาพลงบนโทรศัพท์ ใช้เครือข่ายในการแบ่งปันผลงาน และเกิดการเรียนรู้แลกเปลี่ยนร่วมกัน

3) ทักษะชีวิตและอาชีพ คือ การปรับตัวเพื่อการเปลี่ยนแปลง (Adapt to Change) ทักษะนี้สอดคล้องกับความคิดสร้างสรรค์ในเชิงยืดหยุ่น ในการทำงานศิลปะผู้เรียนต้องเกิดความสามารถในการดัดแปลงความคิดของตนเอง ให้สอดคล้องกับโจทย์ความ

ต้องการของสังคม การมีความคิดริเริ่มและการควบคุมตนเอง (Initiative and Self-Direction) รู้จักการวางแผน มีเป้าหมาย กำหนดแนวทาง และความเป็นผู้นำในเชิงศิลปะคือ ผู้เรียนมีความสามารถในการเรียนรู้เข้าใจ เพื่อสร้างองค์ความรู้ได้ด้วยตนเอง และทักษะสังคมและการเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรม (Social and Cross-Cultural) การเรียนศิลปะเป็นการเรียนอย่างสากล ใช้ภาพในการสื่อสารดังนั้นจึงเปรียบเสมือนภาษาหนึ่ง ไม่มีการแบ่งแยกประเทศ เชื้อชาติ หรือศาสนา ที่จะช่วยสร้างปฏิสัมพันธ์ร่วมกับผู้อื่น

ในอนาคต วิชาการเรียนรู้มีแนวโน้มจะถูกยุบเพื่อบูรณาการเข้าด้วยกัน การศึกษาเพื่อสร้างทักษะอาชีพมีแนวทางการเปลี่ยนแปลง ไม่ใช่เพียงเชี่ยวชาญในสาขาที่ถนัดเท่านั้น แต่โลกถูกเชื่อมต่ออย่างไร้พรมแดน ในหนึ่งสายงานมีความต้องการบุคลากรที่มีความหลากหลายและยืดหยุ่น แนวทางทักษะเพื่อการทำงานในปี 2020 (Institute for the Future for the University of Phoenix Research Institute, 2020) ได้ระบุไว้ว่า 10 ทักษะการทำงานในอนาคตเป็นสิ่งจำเป็น ซึ่งจะเห็นได้ว่าศิลปะได้เข้าไปมีบทบาท ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 1 การวิเคราะห์บทบาทของศิลปะที่มีต่อทักษะการทำงานและการเรียนรู้ในชีวิตประจำวัน

ทักษะการทำงานในอนาคต (Future Work Skills of 2020)	ทักษะศตวรรษที่ 21	บทบาทของศิลปะ
การสร้างความเข้าใจเชิงลึก (Sense-Making)	การคิดวิเคราะห์ (Critical Thinking)	การวิเคราะห์ วิจัย วิจัย วิจารณ์ ผลงานศิลปะ
ความฉลาดในการเข้าสังคม (Social Intelligence)	การสื่อสาร (Communication)	การใช้ศิลปะในการสื่อสาร
ความคิดที่แปลกใหม่เชิงประยุกต์ (Novel & Adaptive Thinking)	การสร้างสรรค์ (Creative)	การสร้างสรรค์ผลงานศิลปะจากความคิดใหม่และดั้งเดิม
ความสามารถรับมือกับวัฒนธรรมที่ต่าง (Cross-Cultural Competency)	สังคมและการข้ามวัฒนธรรม (Social and Cross-Cultural)	การใช้ศิลปะสื่อสารข้ามวัฒนธรรม
ความคิดเชิงประมวลผล (Computational Thinking)	การรับรู้ข้อมูลและสื่อ (Information & Media Literacy)	การวิเคราะห์ผลงานศิลปะ หรือ ศิลปวิจารณ์

ตารางที่ 1 การวิเคราะห์บทบาทของศิลปะที่มีต่อทักษะการทำงานและการเรียนรู้ในชีวิตประจำวัน (ต่อ)

ทักษะการทำงานในอนาคต (Future Work Skills of 2020)	ทักษะศตวรรษที่ 21	บทบาทของศิลปะ
ความเข้าใจในสื่อยุคใหม่ (New-Media Literacy)	เทคโนโลยี (Technology)	การใช้เทคโนโลยีสร้างสรรค์งานศิลปะและแลกเปลี่ยนการเรียนรู้
ความสามารถหลากหลายด้าน (Transdisciplinarity)	เกิดจากการเรียนรู้บูรณาการวิชาศิลปะกับวิชาอื่นๆ เช่น ศิลปะเพื่อการสื่อสาร	
ความสามารถในการออกแบบงาน (Design Mindset)	ความคิดสร้างสรรค์ยืดหยุ่น (Flexibility Creativity)	ศิลปะประยุกต์ การออกแบบ
ความสามารถในการบริหารจัดการรับรู้ (Cognitive Load Management)	ความคิดริเริ่มและการควบคุมตนเอง (Initiative and Self-Direction)	แนวคิดและการเรียนรู้สร้างสรรค์งานศิลปะด้วยตนเอง
ความสามารถในการทำงานร่วมกับผู้อื่น (Virtual Collaboration)	การร่วมมือ (Collaboration)	การทำงานกลุ่มศิลปะ

จากตารางที่ 1 พบว่าทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 มีความสอดคล้องไปสู่ทักษะการทำงานในอนาคตที่มุ่งหวังกับผู้เรียนยุคใหม่ จะเห็นได้ว่าทักษะดังกล่าวไม่สามารถสอนเป็นรายวิชาได้ แต่เกิดขึ้นจากการบูรณาการการเรียนรู้ร่วมกับวิชาต่าง ๆ โดยในวิชาศิลปะมีส่วนส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ได้ ศิลปะจึงยังมีความสำคัญที่จะช่วยพัฒนาผู้เรียนในโลกการศึกษายุคใหม่นี้ ดังนั้นการเรียนศิลปะในยุคใหม่เป้าหมายจึงเปลี่ยนจากการสอนความชำนาญในการใช้อุปกรณ์และความสามารถในการสร้างสรรค์ผลงานมาเป็นการนำศิลปะไปใช้ในชีวิตได้อย่างไร หรือมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาทักษะเพื่อเตรียมพร้อมให้ผู้เรียนทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพในโลกอนาคต

ที่ผ่านมาได้มีการปรับปรุงหลักสูตรในวิชาต่างๆ เพื่อตอบสนองต่อการเรียนรู้ที่มีความเปลี่ยนแปลงในเชิงบูรณาการและผนวกนำทักษะชีวิตมากขึ้น แต่ในเชิงศิลปะนั้นค่อนข้างมีความเป็นเอกเทศ เพราะเกิดจากแนวคิดของครูผู้ออกแบบการเรียนการสอนส่วนใหญ่ลำดับต่อไปผู้เขียนจะขอเสนอแนวทางการจัดการเรียนรู้โดยแบ่งตามบริบทหลักสูตรและวิธีการเรียนรู้ของแต่ละโรงเรียนในประเทศไทย เพื่อพิจารณาความจำเป็น

ในการประยุกต์ทักษะชีวิตควบคู่กับทักษะการเรียนรู้ให้มากขึ้นในรายวิชาศิลปะ

การจัดการเรียนการสอนศิลปศึกษาในโรงเรียนประเทศไทย

โรงเรียนในประเทศไทย มีความแตกต่างในบริบทของหลักสูตร ตัวอย่างเช่น โรงเรียนที่จัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน โรงเรียนนานาชาติ และโรงเรียนทางเลือกในส่วนของโรงเรียนนานาชาติและโรงเรียนทางเลือกนั้น มีแนวทางการเรียนที่แตกต่างออกไป เช่น วิชาศิลปะของโรงเรียนนานาชาติ มีการจัดการเรียนการสอนแบบแบ่งช่วงเวลา โรงเรียนทางเลือก มีการวางโครงสร้างการเรียนศิลปะแบบเป็น Project-Based เป็นโครงการระยะยาว ที่ใช้เวลา 2-3 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ แม้จะไม่ได้มีการเรียนอย่างต่อเนื่อง เพราะมุ่งเน้นการเลือกเรียนตามความสนใจ แต่ทำให้นักเรียนสามารถใช้เวลาได้เต็มที่ มีช่วงเวลาของการคิด สร้างสรรค์ และติดตามผล ทำให้นักเรียนได้ใช้เวลาฝึกฝนและเกิดการสร้างทักษะอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอแต่ในเชิงของหลักสูตรศิลปศึกษาสำหรับโรงเรียนไทย พบว่าค่อนข้างมีความแตกต่างในเชิงของ

แนวคิด ระยะเวลาการเรียนรู้ และวิธีการเรียนรู้ โดยแบ่งได้ดังต่อไปนี้

1. โรงเรียนที่ยึดหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ตามโครงสร้างเวลาเรียนหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551 ระบุว่า วิชาศิลปะ (สาระทัศนศิลป์) มีจำนวนชั่วโมงเรียน 1 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ โดยประกอบด้วย 2 มาตรฐานการเรียนรู้ คือ การกำหนดแนวทางการเรียนรู้ในวิชาทัศนศิลป์ ว่ามีความรู้ความเข้าใจองค์ประกอบศิลป์ ทัศนธาตุ สร้างและนำเสนอผลงานทางทัศนศิลป์จากจินตนาการ โดยสามารถใช้อุปกรณ์ที่เหมาะสม รวมทั้งสามารถใช้เทคนิควิธีการของศิลปินในการสร้างงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ วิเคราะห์ วิพากษ์ วิจารณ์คุณค่างานทัศนศิลป์ เข้าใจ

ความสัมพันธ์ระหว่างทัศนศิลป์ ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม เห็นคุณค่างานศิลปะที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทยและสากล ชื่นชม ประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน (Ministry of Education, 2010)

ผู้เขียนได้สัมภาษณ์ข้อมูลจากครูผู้สอนในโรงเรียนที่นำหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานมาใช้ประกอบไปด้วย โรงเรียนรัฐบาล โรงเรียนเอกชน และโรงเรียนสาธิต ทั้ง 3 โรงเรียนมีปรัชญาหลักสูตรของวิชาศิลปะ โดยอ้างอิงจากหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 แต่มีความแตกต่างในบริบทการจัดการเรียนรู้ วิธีการสอนและอื่นๆ ดังจะอภิปรายตามตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 2 การวิเคราะห์ประเด็นการจัดการเรียนการสอนศิลปะในกลุ่มโรงเรียนที่ใช้หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ประเด็น	โรงเรียนรัฐบาล	โรงเรียนเอกชน	โรงเรียนสาธิต
ปรัชญาหลักสูตร	ใช้หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน ระบุให้วิชาศิลปะมีจำนวนชั่วโมงเรียนไม่ต่ำกว่า 80 ชั่วโมง/ปี ใช้มาตรฐานการเรียนรู้ ศ. 1.1-1.2 และตัวชี้วัด ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551		
การจัดการเรียนรู้	เรียนศิลปะในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายเพียง 1 ปี เพื่อลดปัญหาจำนวนครูไม่เพียงพอ เรียน 2 ครั้งต่อสัปดาห์ครั้งละ 50 นาทีต้องนำเนื้อหาของ 3 ระดับสอนภายใน 1 ปี	เรียนคาบละ 50 นาทีต่อสัปดาห์ มีการใช้ตัวชี้วัดมากำหนดว่าแต่ละระดับควรเรียนรู้เรื่องใด ไม่ได้กำหนดให้ 1 คาบเรียนได้ผลงานศิลปะ แต่เรียนโดยใช้เวลา 1 ชั่วโมงประมาณ 2-3 สัปดาห์	เรียน 1 คาบ / สัปดาห์ คาบละ 50 นาที
วิธีการเรียนการสอน	เนื่องจากต้องบรรจุเนื้อหาให้ครบภายใน 1 ปี จึงต้องบูรณาการเทคนิคหลายเรื่องในงาน 1 ชิ้น เพื่อให้ครบตามตัวชี้วัด	สอนเนื้อหาให้ผู้เรียนวิเคราะห์ และทำตามทีละขั้นตอน ใช้เทคนิคการพูดเพื่อให้เกิดความคิดสร้างสรรค์	แนวคิดการสอนโดยอ้างอิงจากพัฒนาการเรียนรู้ของเด็ก มอนเตสซอรี การให้อิสระทางความคิด
สื่อ	ใช้ Powerpoint เป็นหลัก มีวิดีโอและตัวอย่างงาน มีหนังสือเรียนแต่ไม่ได้ใช้บ่อย ใช้เฉพาะคาบเรียนประวัติศาสตร์ศิลป์	ใช้ Powerpoint เป็นหลัก มีวิดีโอและตัวอย่างงาน ไม่มีหนังสือและคิดว่าไม่จำเป็น	ใช้ Powerpoint เป็นหลัก มีวิดีโอและตัวอย่างงาน

ตารางที่ 2 การวิเคราะห์ประเด็นการจัดการเรียนการสอนศิลปะในกลุ่มโรงเรียนที่ใช้หลักสูตรแกนกลางการศึกษา
ขั้นพื้นฐาน (ต่อ)

ประเด็น	โรงเรียนรัฐบาล	โรงเรียนเอกชน	โรงเรียนสาธิต
ปัญหา	บางวิชามีเนื้อหาทับซ้อนกัน เช่น ประวัติศาสตร์ศิลปะ ชำกับสังคมศึกษา ผู้เรียนไม่สนใจในเนื้อหา เช่น ประวัติศาสตร์ศิลป์ ศิลปะไทย	เวลาการเรียน 50 นาที ไม่เพียงพอ ในการทำกิจกรรมยังเน้นได้แค่ส่วนของศิลปะปฏิบัติ	กิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นศิลปะปฏิบัติ การมีตัวอย่างของงานทำให้นักเรียนขาดความมั่นใจและความคิดสร้างสรรค์
จุดเด่น	มีการใช้ความร่วมมือในการทำงาน	มีอุปกรณ์เทคโนโลยีที่ช่วยสนับสนุนการเรียนรู้ เช่น สมาร์ทบอร์ด	มีความพร้อมเรื่องการจัดการเรียนการสอน
สิ่งที่คาดหวัง	ควรมีชั่วโมงเรียนที่เหมาะสมกับเนื้อหา เนื่องจากเวลาที่มีจำกัด เนื้อหาบางประการถูกตัดทอนไป	ควรสนับสนุนให้ผู้เรียนมีความสามารถในการสื่อสาร	ควรเป็นสื่อที่สามารถจับต้องได้ และเป็นลักษณะกิจกรรมให้เด็กได้มีส่วนร่วมในการเรียนรู้แบบร่วมมือ ส่งเสริมพัฒนาการทั้งด้านความรู้ สติปัญญา และพัฒนาการของเด็ก อาจจะ เป็นในลักษณะของเกม หรือ ชุดฝึกที่จดจำได้ง่าย เป็น Long term memory

จากตารางที่ 2 แสดงให้เห็นว่า การเรียนการสอนในโรงเรียนรัฐบาล โรงเรียนเอกชน และโรงเรียนสาธิตเป็นการนำหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานมาใช้เป็นตัวกำหนดในการวางแผนการสอน โดยคำนึงถึงตัวชี้วัดเป็นส่วนใหญ่ มีการเรียนการสอนเฉลี่ยสัปดาห์ละ 1 คาบเรียน ซึ่งตามโครงสร้างการเรียนรู้กำหนดให้เรียนวิชาศิลปะ (ทัศนศิลป์) เป็นเวลา 40 ชั่วโมงต่อปี แบ่งได้เป็น ภาคเรียนละ 20 ชั่วโมงหรือสัปดาห์ โรงเรียนเอกชน และโรงเรียนสาธิตมีแนวทางการจัดการเรียนรู้คล้ายคลึงกัน แต่ในโรงเรียนรัฐบาลค่อนข้างพบปัญหาระยะเวลาเรียนที่ไม่เพียงพอ ทำให้ต้องปรับการเรียนให้ยืดระยะเวลามากขึ้น โดยการรวบเนื้อหาและเน้นการเรียน 1 คาบให้ครอบคลุมได้หลายตัวชี้วัด ด้านสื่อการเรียนรูพบว่าทั้ง 3 กลุ่มมีการใช้สื่อชนิดเดียวกันคือ การบรรยาย

ประกอบสไลด์ (PowerPoint) ภาพเคลื่อนไหว (Video Clip) และตัวอย่างผลงานเป็นหลัก

โรงเรียนในกลุ่มนี้มีมาตรฐานการเรียนรู้ที่เป็นแม่บทเดียวกัน ทำให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ตามกรอบกำหนดของการศึกษาขั้นพื้นฐานของประเทศ กล่าวคือ แม้เป็นผู้สอนคนละโรงเรียนแต่มีสื่อกลางในการจัดการเรียนการสอนให้ผู้เรียนได้ความรู้ในเรื่องเดียวกัน ย้อนกลับมาดูในมาตรฐานการเรียนรู้ที่กระทรวงศึกษาได้กำหนดไว้ยังไม่พบเป้าหมายของการสร้างทักษะชีวิตเท่าที่ควร แต่ไปสร้างจุดเน้นในเรื่องของทักษะศิลปะเป็นส่วนมาก ทักษะการเรียนรู้และการทำงานในอนาคต ขึ้นอยู่กับ การออกแบบของครูผู้สอนที่จะปรับประยุกต์เข้าสู่บทเรียน จึงไม่สามารถรู้ได้ว่าบทบาทของทักษะชีวิตเข้าไปมีส่วนในการจัดการเรียนรู้ในโรงเรียนกลุ่มนี้

มากนักน้อยเพียงใด เนื่องจากยังไม่ได้ถูกกำหนดไว้อย่างเป็น
รูปธรรมจากหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน

2. โรงเรียนที่ใช้หลักสูตรนานาชาติ

โรงเรียนนานาชาติ ในประเทศไทย มีหลักสูตร
การเรียนรู้ที่หลากหลายแขนง ผู้เขียนได้ทำการสืบค้น
และวิเคราะห์ข้อมูลของจุดเน้นหลักสูตรศิลปะ ใน 3 กลุ่ม
หลักสูตร ได้แก่ โรงเรียนนานาชาติในระบบอังกฤษ
โรงเรียนนานาชาติระบบอเมริกัน และโรงเรียนนานาชาติ
หลักสูตร International Baccalaureate หรือ IB ทั้ง

3 กลุ่มตัวอย่างที่นำเสนอมาดังที่จะกล่าวต่อไปนี้ มีความ
น่าสนใจในเรื่องของจุดเน้นการบูรณาการศิลปะเข้ากับ
สาระอื่นๆ จำนวนชั่วโมงเรียน วิธีการจัดการเรียนการ
สอน รวมทั้งผลักดันการเรียนศิลปะให้ตอบสนองต่อ
ทักษะอื่นๆ ที่มากกว่าองค์ความรู้โดยประกอบด้วย
โรงเรียนที่ใช้หลักสูตรอังกฤษ โรงเรียนที่ใช้หลักสูตร
Nord Anglia Education และโรงเรียนที่ใช้หลักสูตร
International Baccalaureate: (IB)

ตารางที่ 3 การวิเคราะห์ประเด็นการจัดการเรียนการสอนวิชาศิลปะในกลุ่มโรงเรียนหลักสูตรนานาชาติ

ประเด็น	หลักสูตรอังกฤษ	หลักสูตร Nord Anglia Education	หลักสูตร International Baccalaureate: (IB)
ปรัชญาหลักสูตร	มุ่งให้เป็นประชากรโลก ผ่านทักษะ การวิจัย สืบค้นและวิเคราะห์ สังเกต ทดลอง และสังเคราะห์ ให้เวลานักเรียนได้ feedback ผลงานการทำงานอภิปรายและสะท้อนกลับ	ให้พัฒนาความสามารถในด้านต่างๆ ที่ไม่ใช่แค่การวาดภาพ มีความสนุกในการเรียนร่วมกัน	เอื้อให้นักเรียนปรับตัวกับระบบการเรียนการสอนข้ามวัฒนธรรมได้อย่างไม่จำกัด พัฒนางานสร้างสรรค์ให้เกิดความตระหนักและยอมรับความต่างของบุคคล
การจัดการเรียนรู้	มีการเรียนศิลปะ 2 คาบต่อสัปดาห์	มีการเรียนแยกวิชาระหว่างศิลปะและออกแบบเฉพาะ	มีการเรียนเป็นระบบ Cycle A-J ประมาณ 4-5 คาบต่อ 1 Cycle
วิธีการเรียนการสอน	กำหนดการเรียนรู้เป็นหัวข้อในแต่ละเทอมทำให้ชิ้นงานจะใช้นแนวคิดการสอนไม่เหมือนกันในระดับประถมบูรณาการศิลปะเข้ากับวิชาอื่นๆ	เน้นการลงมือปฏิบัติ เรียนรู้จากการสาธิตและการทดลองก่อนลงมือทำจริงมีการใช้แฟ้มสะสมงาน (Portfolio)	จะมีการฝึกความคิดสร้างสรรค์โดยให้วาดภาพตามอิสระ 10 นาที ก่อนเริ่มเรียนเนื้อหา
สื่อ	มีการสร้างพื้นที่ศิลปะผลงานตัวอย่าง คลิปวิดีโอ ฟอน์	ใช้สื่อทางเทคโนโลยี และการค้นคว้าด้วยตนเอง	จะไม่มีการใช้สื่อ หรือใช้น้อยมากเนื่องจากต้องการให้ผู้เรียนเกิดความคิดสร้างสรรค์ในรูปแบบของตนเอง
ปัญหา	นักเรียนไม่ได้ใช้จินตนาการถูกตีกรอบและสร้างผลงานตามหัวข้อและรูปแบบที่กำหนดไว้	1. นักเรียนใช้อุปกรณ์สิ้นเปลือง 2. ไม่มีความมั่นใจในตัวเอง 3. เวลาเรียนไม่เพียงพอ	ความหลากหลายของผู้เรียนทำให้ผู้สอนดูแลไม่ทั่วถึง และอิทธิพลของเทคโนโลยีทำให้ห่างจากธรรมชาติ

ตารางที่ 3 การวิเคราะห์ประเด็นการจัดการเรียนการสอนวิชาศิลปะในกลุ่มโรงเรียนหลักสูตรนานาชาติ (ต่อ)

ประเด็น	หลักสูตรอังกฤษ	หลักสูตร Nord Anglia Education	หลักสูตร International Baccalaureate: IB
จุดเด่น	มีการเรียนศิลปะในรูปแบบ Art and Design Technology โดยแบ่งเป็น Visual Elements และ Creating 3D และชัดเจนมากขึ้นในระดับมัธยมศึกษา	มีอุปกรณ์เทคโนโลยี และเครื่องมือในการเรียนศิลปะ สนับสนุนเต็มที่ มีการแบ่งวิชาศิลปะออกเป็นแผนกเฉพาะ เช่น ออกแบบดีไซน์	มีการจัดนิทรรศการ ผู้เรียนได้เลือกเรียนตามความสนใจของตัวเอง
สิ่งที่คาดหวัง	โรงเรียนสอนโดยครูประจำชั้นในทุกวิชา จึงไม่ได้มีความเชี่ยวชาญในวิชาศิลปะ	เน้นความเข้าใจในกระบวนการทำงานของผู้เรียน	อยากให้มีส่วนที่ช่วยสร้างสรรค์ประสบการณ์ผสมผสานกับเทคโนโลยี

จากตารางที่ 3 พบว่า โรงเรียนนานาชาติจะแบ่งช่วงชั้นการเรียนรู้ โดยกลุ่มหลักสูตรอังกฤษ และ Nord Anglia Education จะแบ่งเป็น Early Years Foundation Stage คือ อายุ 3-5 ปี Key Stage 1-2 คืออายุ 6-11 ปี Key Stage 3-4 คือ อายุ 12-16 ปี และมีการเปลี่ยนหลักสูตรเป็น International Baccalaureate ในระดับอายุ 17-18 ปี ส่วนโรงเรียนในหลักสูตร International Baccalaureate: IB ได้แบ่งช่วงชั้นการเรียนออกเป็น 3 ระดับ คือ PYP เกรด 1-6 MYP เกรด 7-9 และ DP เกรด 10-13 ซึ่งแต่ละระดับจะมีวัตถุประสงค์ในการเรียน โดย PYP สนับสนุนการเรียนรู้ที่นอกเหนือจากทักษะ คือ การยอมรับความคิดเห็น การคิดยืดหยุ่น การใช้สื่อ การสร้างสรรค์นวัตกรรม ในระดับ MYP จะมีการเรียนเพื่อพัฒนาทักษะเฉพาะด้านมากขึ้น สร้างสรรค์และนำเสนอ และในระดับ DP จะเป็นการสร้างสรรค์โดยบูรณาการตามที่คุณเรียนเลือกทั้งศิลปะ ดนตรีและการแสดง

โรงเรียนนานาชาติมีความหลากหลายในปรัชญาการจัดการเรียนรู้ สำหรับวิชาศิลปะเป็นส่วนหนึ่งที่โรงเรียนในกลุ่มนี้ให้ความสำคัญเช่นกัน กล่าวถึงภาพรวมจะพบว่า ค่อนข้างให้ความสำคัญกับทักษะชีวิตและการประยุกต์ใช้ในชีวิตจริงค่อนข้างมาก โดยมุ่งเน้นพัฒนาผู้เรียนให้สอดคล้องตามเป้าหมายของโลกและเน้นการบูรณาการศิลปะไปในวิชาต่าง ๆ ในช่วงชั้นระดับ

ประถมศึกษา จนเมื่อเริ่มต้นระดับมัธยมศึกษาจะมีความชัดเจนของรายวิชาศิลปะมากขึ้น

จุดเด่นของการเรียนศิลปะในโรงเรียนนานาชาติระบุไว้ว่าเป็น Art and Design คือ จะมี 2 แผนก แผนก Art จะสอนเนื้อหาเกี่ยวกับทักษะศิลปะต่าง ๆ แต่แผนก Design จะเน้นการนำไปประยุกต์ใช้ สร้างสรรค์สิ่งประดิษฐ์ ด้วยความพร้อมของเครื่องมือและอุปกรณ์ที่ทันสมัยและการจัดการเรียนรู้ที่อาจกล่าวได้ว่าไม่ได้ให้เวลามากกว่าการสอนในโรงเรียนไทย แต่จะเป็นการเรียนแบบช่วง เช่น จากการที่เรียนศิลปะสัปดาห์ละ 1 คาบ จำนวน 20 สัปดาห์ จะถูกยุบมาเรียนเพียง 10 สัปดาห์ แต่มีความต่อเนื่องมากขึ้น ข้อดีของการเรียนแบบนี้ทำให้ผู้เรียนได้มีความต่อเนื่อง และเน้นการเรียนแบบ Project-Based ข้อสำคัญอีกประการ คือ สื่อการเรียนการสอน ของโรงเรียนในกลุ่มนี้มีหลากหลาย และไม่มีสื่อเลย เนื่องจากมุ่งเน้นให้เกิดความคิดสร้างสรรค์จากตัวผู้เรียนเอง ในส่วนสุดท้ายทั้ง 3 โรงเรียนตัวอย่างที่กล่าวมา ให้ความสำคัญกับการจัดนิทรรศการอย่างมาก ซึ่งเปรียบเสมือนการประเมินผลของการเรียนตลอดหลักสูตร

3. โรงเรียนหลักสูตรทางเลือก

ผู้เขียนได้สืบค้นและสัมภาษณ์ข้อมูลจาก 3 กลุ่มโรงเรียนทางเลือก ได้แก่ โรงเรียนหลักสูตรทางเลือก แนวการสอนแบบ “วอลดอร์ฟ” เน้นจินตนาการและการเชื่อมโยงสู่ธรรมชาติ เรียนรู้ผ่านการเล่นโรงเรียนหลักสูตร

ทางเลือก แนวการสอนแบบ “การเรียนรู้แบบองค์รวม”
เพื่อการเรียนรู้อย่างลึกซึ้ง การเรียนรู้จากการลงมือ
ปฏิบัติ และการเรียนรู้จากการสื่อสาร และโรงเรียน

หลักสูตรทางเลือก แนวการสอนแบบ “วิถีพุทธ” เน้น
สอนให้รู้ทำให้ดู และอยู่ให้เห็น

ตารางที่ 4 การวิเคราะห์ประเด็นการจัดการเรียนการสอนวิชาศิลปะในกลุ่มโรงเรียนหลักสูตรทางเลือก

ประเด็น	วอลดอร์ฟ	การเรียนรู้แบบองค์รวม	วิถีพุทธ
ปรัชญาหลักสูตร	ยึดหลักสูตรแกนกลาง แต่เพิ่ม ทักษะให้มากขึ้นจากเดิม เน้น การเรียนรู้แบบ Active Learning ค้นหาคำตอบด้วย ตนเอง ครูให้โจทย์ที่ยาก	มีการผนวกทักษะชีวิต เป็น โครงการบูรณาการ ลงมือ ปฏิบัติ	มีหลักสูตรวิชาเด็ดดอกไม้ สะท้อนถึงดวงดาวโดย บูรณาการวิชาต่าง ๆ เข้า ด้วยกัน และให้ศิลปะ สอดแทรกไปอยู่ในทุกเนื้อหา
การจัด การเรียนรู้	ระดับมัธยมศึกษาตอนต้นเรียน คาบละ 45 นาที 2 คาบ/สัปดาห์ ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย เรียนคาบละ 45 นาที/ สัปดาห์	1.30 ชั่วโมง/สัปดาห์ เปิด กว้างตามความสนใจ ชมรม มีการวางแผนโครงการ 1 กิจกรรม/ภาคเรียน	เรียนวิชาเด็ดดอกไม้ 6 คาบ ต่อสัปดาห์ เริ่มต้นสอนจาก สิ่งที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน และต่อยอดไปสู่การสร้างสรรค์ งานตามความพอใจ
วิธีการเรียน การสอน	ครูให้โจทย์ ต่อยอดการคิด วิเคราะห์ กำหนดให้มีธีมและ เรื่องราว เชื่อมโยงต่อไปทีละ ระดับ	ใช้การเรียนรู้แบบโครงการ ถ้าเป็นระดับมัธยมศึกษา จะสามารถเลือกเรียนตาม ความสนใจได้ สอนควบคู่กับ ศีลธรรมและจริยธรรม	ให้ศิลปะเป็นสิ่งที่ทำแล้ว นำไปใช้ประโยชน์ได้ ไม่มี การเรียนวาดภาพโดยเฉพาะ แต่ประยุกต์กับกิจกรรมอื่นๆ
สื่อ	ใช้คลิปวิดีโอ และเน้นการปฏิบัติ Powerpoint แอปพลิเคชัน Kahoot มีการใช้หนังสือจาก สำนักพิมพ์ แต่นำมาปรับแก้	ใช้สื่อทั่วไป เน้นการเรียนรู้ จากธรรมชาติ	ใช้สื่อทั่วไป มีการทำกิจกรรม ฐาน
ปัญหา	อยากให้เพิ่มเวลา หรือสื่อที่ช่วย สนับสนุนการเรียนบรรยาย การเรียนรู้เนื้อหาไม่ค่อยเพียงพอ กับเวลาโดยเฉพาะประวัติศาสตร์ ศิลป์	-	ครูผู้สอนมีแนวคิดที่ต่างกัน ผู้เรียนได้สาระที่แตกต่างกัน ยังไม่มีกำหนดเอา เทคโนโลยีมาใช้ นอกจาก ความสนใจของผู้เรียนเฉพาะ
จุดเด่น	-	มีการจัดนิทรรศการ และ เรียนรู้แบบบูรณาการ จัดเป็น Art Project, Art Fair และ Art Exhibition	มีการบูรณาการกับทักษะชีวิต และทักษะศตวรรษที่ 21
สิ่งที่คาดหวัง	-	-	ต้องการให้เรียนศิลปะเพื่อการ ใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวัน

จากตารางที่ 4 แสดงให้เห็นว่า แท้จริงแล้ว โรงเรียนทางเลือกที่ยกตัวอย่างมาข้างต้นมีปรัชญาในหลักสูตรที่คล้ายคลึงกัน โดยเน้นนำเอาพุทธศาสนา มาประยุกต์กับการเรียนการสอน เนื่องจากเห็นว่าการศึกษาพุทธปัญญาเป็นส่วนหนึ่งของชีวิต ให้เกิดการพัฒนาทั้งด้านพฤติกรรม จิตใจ และปัญญา ทั้ง 3 โรงเรียนค่อนข้างมีจุดเด่นในการจัดการเรียนรู้ที่น่าสนใจ โดยโรงเรียน “วอลดอร์ฟ” มีวิธีการเรียนรู้แบบ Active Learning เน้นการต่อยอดและเชื่อมโยงไปสู่การเรียนรู้ที่อยู่ในระดับยากขึ้นเพื่อเป็นการท้าทายผู้เรียน และเห็นความสำคัญของการค้นหาคำตอบด้วยตัวผู้เรียนเอง โรงเรียนที่เน้นแนวคิด “การเรียนรู้แบบองค์รวม” เน้นการเรียนรู้แบบโครงการ ค่อนข้างมีความคล้ายกับโรงเรียนนานาชาติ คือผู้เรียนจะได้เลือกทำชิ้นงานตาม

ความสนใจ โดยผนวกกับการเรียนรู้จากธรรมชาติรอบตัว รวมทั้งมีจุดเด่นคือการให้พื้นที่เวลาแก่ผู้เรียนสะท้อนการเรียนรู้และประเมินตนเอง

ส่วนสุดท้าย “โรงเรียนวิถิพุทธ” ถือว่าเป็นโรงเรียนไทยที่ค่อนข้างมีความเป็นเอกลักษณ์ในการจัดหลักสูตรให้สอดคล้องกับทักษะชีวิต โดยบูรณาการนำเอาศิลปะไปสอดแทรกในวิชาอื่นๆ ร่วมกันที่เรียกว่า “เด็ดดอกไม้ สะเทือนถึงดวงดาว” ทำให้เห็นว่าไม่ได้มุ่งสร้างให้ผู้เรียนมีความสามารถทางทักษะศิลปะที่เป็นเลิศ แต่มุ่งหวังให้นำเอาศิลปะไปใช้ให้เกิดประโยชน์ การเรียนจึงมีความยืดหยุ่น และสร้างสรรค์ได้ตามความสนใจของผู้เรียน

ตารางที่ 5 การเปรียบเทียบสรุปแนวทางการจัดการเรียนรู้วิชาศิลปะจาก 3 กลุ่มโรงเรียนที่ใช้หลักสูตรแตกต่างกัน

ประเด็น	โรงเรียนหลักสูตรแกนกลางฯ	โรงเรียนนานาชาติ	โรงเรียนหลักสูตรทางเลือก
ปรัชญาหลักสูตร	มีมาตรฐานการเรียนรู้ที่เป็นแบบเดียวกัน พัฒนาตามเป้าหมายการศึกษาแห่งชาติ	มุ่งเน้นการเรียนรู้ที่คำนึงความต้องการของผู้เรียน และเน้นความพร้อมในการปรับตัวในสังคม	มีจุดเน้นในการบูรณาการกับรายวิชาอื่น ๆ และนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน
การจัดการเรียนรู้	เฉลี่ยสัปดาห์ละ 1 ชั่วโมง	จัดการเรียนการสอนเป็นช่วงอย่างต่อเนื่อง เฉลี่ย 2 ชั่วโมง/สัปดาห์	เน้นการบูรณาการร่วมกับวิชาอื่นๆ เฉลี่ย 1.30 ชั่วโมง/สัปดาห์
วิธีการเรียนการสอน	ใช้ตัวชี้วัดตามหลักสูตรแกนกลาง ฯ ออกแบบการเรียนการสอนในแต่ละสัปดาห์	ใช้การเรียนรู้แบบโครงการ มีการติดตามผลการทำอย่างต่อเนื่อง	ใช้การเรียนรู้เพื่อนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน /เรียนรู้แบบโครงการ มีการติดตามผล
สื่อ	ใช้สื่อทั่วไป	ไม่นิยมใช้สื่อหรือตัวอย่างงาน เน้นความคิดสร้างสรรค์ของผู้เรียน	ใช้สื่อทั่วไป สื่อการเรียนรู้จากธรรมชาติ
ปัญหา	ระยะเวลาไม่เพียงพอ	ความหลากหลายและอิสระในการคิดของผู้เรียนทำให้ผู้สอนดูแลไม่ทั่วถึง	ครูผู้สอนบูรณาการจะสอนเนื้อหาหลายวิชาร่วมกัน อาจไม่มีความถนัดด้านศิลปะเฉพาะ
จุดเด่น	มีมาตรฐานการเรียนรู้ที่เป็นแกนหลักให้กับโรงเรียนต่างๆ	มีการส่งเสริมการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง การจัดนิทรรศการ การยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง	มีการบูรณาการกับทักษะชีวิต และทักษะศตวรรษที่ 21

จากตารางที่ 5 จะเห็นได้ว่าการจัดการเรียนรู้ใน 3 บริบทโรงเรียนในประเทศไทยมีความแตกต่าง ในด้านของหลักสูตร โรงเรียนที่ยึดหลักสูตรแกนกลางฯ จะมีมาตรฐานจากตัวชี้วัดเดียวกัน ในขณะที่โรงเรียนนานาชาติมุ่งเน้นให้ความสำคัญที่ผู้เรียน นำไปสู่การเรียนรู้ศิลปะแบบเน้นกระบวนการ เช่น การทำโครงการ ส่วนโรงเรียนทางเลือกนั้น มีการเน้นบูรณาการเป็นลักษณะเด่น ที่ค่อนข้างจะเห็นได้ว่าสอดคล้องกับทักษะศตวรรษที่ 21 อย่างชัดเจน

แนวทางการจัดการเรียนรู้ศิลปะศึกษาเพื่อส่งเสริมทักษะการเรียนรู้และทักษะชีวิต

วิชาศิลปะถูกจัดว่าเป็นหนึ่งในสาระที่ส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ขั้นพื้นฐานต่อไปในอนาคต คือการเรียนรู้ทางทัศนศิลป์พื้นฐาน (Visual Literacy) จากการกล่าวถึงประเด็นดังกล่าว พบว่า โรงเรียนที่จัดการเรียนการสอนวิชาศิลปะในกลุ่มนานาชาติและโรงเรียนหลักสูตรทางเลือกมีแนวคิดการส่งเสริมทักษะชีวิตมาออกแบบการเรียนการสอน ดังจะเห็นได้จาก การเรียนรู้แบบโครงการ และการบูรณาการร่วมกับวิชาอื่นๆ แม้ว่าโรงเรียนที่นำหลักสูตรแกนกลางฯ มาใช้ออกแบบการเรียนการสอนจะพบปัญหาของระยะเวลาที่ไม่เพียงพอที่จะจัดการเรียนรู้แบบดังกล่าว แต่ข้อดีคือมีแบบแผนมาตรฐานการเรียนรู้ที่ชัดเจนอย่างเป็นระบบ เมื่อเทียบกับ 2 โรงเรียนในกลุ่มแรกที่เกิดความแตกต่างเพราะขึ้นอยู่กับผู้สอนเป็นหลัก เพื่อให้การจัดการเรียนรู้ศิลปะที่ส่งเสริมทักษะการเรียนรู้และทักษะชีวิต จึงสรุปได้จากการศึกษา วิเคราะห์ สังเคราะห์ ข้อมูลจากการสำรวจสัมภาษณ์ จากครูและผู้ที่เกี่ยวข้องใน 3 กลุ่มโรงเรียน รวมทั้งทฤษฎีจากนักวิชาการต่างๆ แนวทางการจัดการเรียนรู้จึงประกอบไปด้วย 3 ประการ ดังต่อไปนี้

1) การเรียนรู้แบบโครงงาน Project-Based Learning (Vicharn Panich, 2013)

สนับสนุนให้เรียนรู้ด้วยการลงมือปฏิบัติ (Learning by Doing) ร่วมกันทำงานกลุ่ม ทีม ค้นหา

ความรู้ ทดลอง หาคำตอบ รายงานผลรายบุคคล และนำเสนอ ในทางศิลปะอาจสนับสนุนให้ผู้เรียนสร้างสรรค์ผลงานศิลปะอย่างมีที่มา คิด วิเคราะห์ สังเคราะห์ และนำเสนอในรูปแบบการบอกเล่า การจัดนิทรรศการ อีกทั้งยังช่วยฝึกการแก้ไขปัญหา ทำงานอย่างมีระบบ และเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง (Mora, 2018)

2) การเรียนรู้แบบบูรณาการ (Learning Integration)

การเรียนรู้บูรณาการระหว่างทฤษฎีและปฏิบัติ หรือระหว่างวิชาศิลปะกับวิชาอื่น และวิชาศิลปะกับชีวิตประจำวัน จะช่วยพัฒนาความสามารถทั้งด้านสติปัญญา ทักษะ มนุษยสัมพันธ์ และความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ (Wangsrikoon, 2014) วิชาศิลปะไม่ควรส่งเสริมความชำนาญเพียงอย่างเดียว แต่ต้องส่งเสริมและสนับสนุนให้ผู้เรียนเห็นความสำคัญในทุกสาขาวิชา

3) การมีแบบแผนและมาตรฐานในการเรียนรู้

คู่มือทักษะชีวิตช่วยพัฒนาทักษะชีวิตของเยาวชนให้ดีขึ้น เป็นเครื่องมือให้ครูหรือผู้ที่ทำงานกับเยาวชนสามารถพัฒนาทักษะชีวิตที่มีคุณค่านอกเหนือไปจากหลักสูตรแบบดั้งเดิม นอกจากนี้ยังช่วยให้ครูหรือผู้ที่ทำงานกับเยาวชนสามารถถ่ายทอดหลักการพัฒนาและดำเนินกิจกรรมและวิธีการเชื่อมโยงบูรณาการความรู้ทางวิชาการเข้ากับทักษะเฉพาะด้านที่จำเป็นต่อความสำเร็จของเยาวชน (Plan International Thailand, Online) การมีแบบแผนหรือคู่มืออย่างเป็นรูปธรรม จะทำให้การออกแบบการเรียนการสอนสอดคล้องกับเป้าหมายในการพัฒนาผู้เรียนเป็นไปตามวัตถุประสงค์ วิชาศิลปะเป็นวิชาที่มีความอิสระและยืดหยุ่น แต่การมีคู่มือหรือมาตรฐานที่ทันสมัย จะช่วยทำให้การเรียนการสอนมีประสิทธิภาพและเป็นไปในแนวทางเดียวกันมากขึ้น เพราะผู้สอนมีส่วนสำคัญในการจัดการเรียนรู้ สอดคล้องกับงานวิจัยแนวทางการบริหารงานวิชาการในการจัดการศึกษาแบบเรียนร่วมโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏ (Somboontripob & Jainjam, 2015) กล่าวว่า ควรจัดทำ

คู่มือ/ตัวอย่างเครื่องมือ แนวทางการวัดและประเมินผลที่เหมาะสมให้ครูเป็นแนวทางการทำงาน

อย่างไรก็ตามแนวทางการจัดการเรียนรู้ศิลปศึกษาเพื่อทักษะชีวิตที่ผู้เขียนได้กล่าวไปข้างต้น เป็นเพียงส่วนหนึ่งเท่านั้น ทักษะชีวิตในอนาคตมีค่อนข้างหลากหลาย ขึ้นอยู่กับผู้สอนที่จะออกแบบการเรียนรู้ได้อย่างไม่จำกัด

บทสรุป

การจัดการเรียนการสอนศิลปศึกษาในประเทศไทย มีความหลากหลายในด้านปรัชญา แนวทางการจัดการเรียนการสอน เมื่อพิจารณาถึงเป้าหมายในการพัฒนาผู้เรียนให้เกิดการเรียนรู้ทั้งด้านทักษะการเรียนรู้ศิลปะ (Learning Skills) และทักษะชีวิต (Life Skills) จะเห็นได้ว่าในบริบทของโรงเรียนหลักสูตรทางเลือกและโรงเรียนนานาชาติค่อนข้างจัดการได้ครอบคลุมกว่า การที่โรงเรียนไทยใช้หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551 อาจส่งผลให้แผนแม่บทหรือมาตรฐานการเรียนรู้ยังยึดติดอยู่กับเป้าหมายในการส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ ในช่วงระยะเวลา 10 ปีที่ผ่านมา แม้จะมีการตื่นตัวในการสร้างการศึกษา 4.0 เพื่อพัฒนาผู้เรียนสู่ทักษะอนาคต อย่างไรก็ตามยังไม่ได้ถูกจัดให้เป็นรูปธรรมมากขึ้น เนื่องด้วยโรงเรียนรัฐบาล เอกชน และโรงเรียนสาธิต ยังต้องพิจารณามาตรฐานการเรียนรู้จากหลักสูตรแกนกลางฯ จึงเป็นคำถามในแวดวงการศึกษาว่า หลักสูตรแกนกลางฯ จะถูกปฏิรูปให้มีความทันสมัยได้อย่างไร

ในส่วนของการจัดการเรียนรู้พบว่าโรงเรียนนานาชาติและโรงเรียนหลักสูตรทางเลือก ให้ความสำคัญกับการเรียนศิลปะอย่างต่อเนื่อง ซึ่งอยู่ระหว่าง 1.30 – 2 ชั่วโมงต่อครั้ง สอดคล้องกับการเรียนศิลปะในห้องเรียนของโรงเรียนทั้งสองข้างต้น ผู้เรียนสามารถใช้เวลากับการเรียนรู้ได้ต่อเนื่อง สามารถเรียนรู้เป็นโครงการ มีการประเมินผลระหว่างเรียนอยู่เสมอ แม้ว่าด้านสื่อจะพบว่ามีลักษณะที่คล้ายคลึงกัน แต่ผู้สอนเอง ก็มีอิทธิพลต่อการ

จัดการเรียนรู้ค่อนข้างมาก จากการสัมภาษณ์อาจารย์ผู้สอนศิลปะในโรงเรียนประเทศไทยที่ผ่านมาจะเห็นได้ว่าเมื่อกระแสเป้าหมายการเรียนรู้เปลี่ยนแปลง ผู้สอนต้องเป็นผู้อำนวยความสะดวกในการพัฒนาสื่อ บทเรียน และวิธีการจัดการเรียนรู้ที่ทันสมัยไปพร้อมกัน เมื่อศิลปศึกษายังเป็นวิชาที่มีความสำคัญอันจะมีส่วนพัฒนาผู้เรียนไปสู่ทักษะอนาคต มีความยืดหยุ่น และเป็นสาระที่สอดแทรกในทุก ๆ รายวิชา ดังนั้นการบูรณาการนำเอาศิลปะไปประยุกต์และสร้างสรรค์ให้เกิดประโยชน์แก่ชีวิตประจำวัน เป็นหัวใจหลักในแนวทางการจัดการเรียนการสอนศิลปศึกษายุคใหม่ ผู้สอนไม่สามารถเน้นทักษะศิลปะเพียงอย่างเดียว เพราะการเรียนศิลปะให้เชี่ยวชาญนั้นจะเกิดประโยชน์ได้อย่างไร หากผู้เรียนขาดทักษะในการนำไปใช้

ในอนาคตศิลปศึกษาจะยังคงอยู่ในทุก ๆ บริบทของสังคม จึงเป็นการตระหนักร่วมกันของครูผู้สอนศิลปะว่า จะจัดการเรียนรู้อย่างไรเพื่อให้ผู้เรียนมีความพร้อมในการใช้ชีวิตในอนาคต トラบดีที่ศิลปะยังเป็นภาษาสากล เป็นการสื่อสารและมีคุณค่าต่อจิตใจ ผู้เขียนหวังเป็นอย่างยิ่งว่าการเรียนศิลปะในบริบทของโรงเรียนไทย จะตอบสนองการเรียนรู้ในยุคศตวรรษที่ 21 ได้อย่างเท่าเทียม

References

- Institute for the Future for the University of Phoenix Research Institute. (2020). *Future Work Skills*. Retrieved from <https://www.iftf.org/futureworkskills/>.Kampim.
- Ministry of Education. (2010). *Basic Education Core Curriculum B.E. 2551 (A.D. 2008)*.
- Mora, P. (2018). Project-Based Learning: Alternatives for learning management in 21st century learners. *Journal of Research and Curriculum Development*, 8(1), 42-52.

- Panich, V. (2013). Learning 21st Century Formation. Nakhon Pathom: Sor Charoen
- Panich, V. (2558). *Tendency school administration in 21st Century*. Songkla: Hatyai University.
- Partnership for 21st Century Learning (P21). (2009). *Framework for 21st Century Learning*. Retrieved from <http://www.p21.org/our-work/p21-framework>.
- Plan International Thailand. (n.d.) *Life Skill Manual*. [Online]. Retrieved from <http://lifeskills.obec.go.th/wp-content/uploads/2017/01/rtp-lifeskill-final.pdf>.
- Somboontripob, K and Jainjam, S. (2015). Academic Administration Guidelines for Mainstreaming Education in Rajabhat University Demonstration School. *Journal of Faculty of Education Pibulsongkram Rajabhat University*. 2(2), 48-59. [in Thai].
- Wangsrikoon, A. (2014). Thai Education in 21st Century: product and development. *Humanities and Social Sciences Journal of Graduate School*. 8(1), 1-17. [in Thia].